

Nr 951

Av herr Hedlund m. fl., om åtgärder för att fördjupa företagsdemokratin, m. m.

(Lika lydande med motion nr 808 i Första kammaren)

Vid flera tidigare riksdagar har motioner väckts av representanter från centerpartiet med krav på en förutsättningslös och allsidig utredning om utbyggd företagsdemokrati inom såväl den privata som den statliga sektorn. Motionerna har dock inte föranlett någon åtgärd från riksdagens sida. Som skäl för detta har anförts, att reformverksamheten på detta område bör betraktas som en facklig fråga och handläggas av arbetsmarknadens parter utan lagstiftning eller direktiv från statsmakternas sida. Att under dessa omständigheter tillsätta en statlig utredning för att stimulera reformverksamheten har riksdagen inte funnit ändamålsenligt.

Även från vårt håll har understrukits, att kraven på insyn och inflytande för de anställda i första hand måste komma från arbetstagarna själva och utformas genom förhandlingar mellan arbetsgivare och anställda. Det finns desto större anledning att hålla fast vid denna utgångspunkt som man under senare år från samtliga arbetsmarknadsparter visat en påtaglig vilja att verka för fortsatta reformer, som kan ge arbetstagarna större inflytande. Konkret har detta kommit till uttryck bl. a. i revisionen av företagsnämndsavtalet 1966 och i ett omfattande utredningsarbete om dessa frågor inom arbetsmarknadsorganisationerna.

Inte minst sedan försöksverksamhet med företagsdemokrati påbörjats i statliga aktiebolag och förvaltningar finns det skäl att anta, att många problem som hittills hindrat en snabbare utveckling kan bli bättre belysta. Inte minst senare års erfarenheter tyder på att de anställda i de statliga företagen åtminstone för närvarande inte har bättre möjligheter att påverka förhållandena på den egna arbetsplatsen och skaffa sig informationer om företagsledningens planer för framtiden än anställda i privata företag. Problemen är desamma vem som än är ägare till företagen. Den försöksverksamhet som nu avses komma till stånd i de statliga företagen bör därför också kunna ge erfarenheter, som kan ligga till grund för en utbyggd företagsdemokrati i andra delar av näringslivet.

Självfallet hälsar vi de initiativ som hittills tagits med stor tillfredsställelse. Samtidigt finns det skäl att understryka bankoutskottets uttalande år 1968, "att de steg som tagits på företagsdemokratins område kännetecknas av en viss återhållsamhet" (BaU utl. nr 32 år 1968). Det finns enligt vår mening också ytterligare utrymme för initiativ och samordning från statsmakternas sida till åtgärder, som kan ge stimulans åt reformarbetet på detta område utan att man behöver komma i konflikt med de grundläggande prin-

ciperna om att samarbetet mellan arbetsgivare och anställda bör få utvecklas utan ingrepp från samhällets organ.

Den grundläggande motiveringen för demokrati i företagen är densamma som för demokrati i samhället i övrigt. I vårt land torde det också råda enighet om att ett sådant system även ger det i längden effektivaste resultatet av den verksamhet som bedrivs i samhället. Värdet med en utbyggd företagsdemokrati ligger alltså inte bara i att den enskilde individens tillfredsställelse med arbetet — och därmed hans välfärd — ökar utan också i att samhällets produktiva resurser blir bättre utnyttjade. Sådana egenskaper hos individen som initiativkraft, ansvarskänsla och strävan efter kunskap, vilka har avgörande betydelse för framstegen i samhället, kan tas till vara på ett bättre sätt.

Kraven på mer inflytande för de anställda emanerar emellertid också från själva samhällsutvecklingen. Den utveckling som lett fram till det genomindustrialiserade samhället och i vissa fall en ”postindustriell” produktionsordning har haft genomgripande verkningar på människornas villkor i arbetslivet. Grundläggande förändringar som t. ex. de tekniska framstegen och specialiseringen, det växande antalet mycket stora företagsenheter samt den ökade rörligheten i olika avseenden i det moderna näringslivet har inte bara fört med sig att själva arbetsuppgifterna har förändrats utan också att hela den industriella miljön och de sociala relationerna på arbetsplatserna i många avseenden har ändrat karaktär. Det finns tendenser till att den enskilde individen hamnar i en mer isolerad situation än tidigare, då han i allmänhet hade möjligheter till överblick över de förhållanden som inverkade på hans egen situation.

Det finns också anledning att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på det ömsesidiga beroendet mellan behovstillfredsställelsen i arbetet och den allmänna livsanpassningen. Valet av ett visst arbete har konsekvenser för individens bostadsort, tillgång till service, kontakt med släkt och vänner o. s. v. Dessa förhållanden inverkar självfallet i sin tur på individens anpassning i arbetet på samma sätt som inkomstförhållanden och arbetsförhållanden har konsekvenser för individens anpassning utanför arbetsplatsen. Det är enligt vår mening nödvändigt att betydligt mera ingående än hittills kartlägga vad bl. a. den ökade rörligheten på arbetsmarknaden har för konsekvenser i dessa avseenden.

Strävan måste vara att bryta den sociala isoleringen på alla plan. En utbyggd företagsdemokrati måste därför i princip ta sikte på medverkan av de anställda på alla beslutsnivåer i företaget. Det finns anledning att förmoda att intresset från de anställda själva är störst när det gäller frågor som har direkta återverkningar på deras egna förhållanden på arbetsplatsen. Sådana frågor är t. ex. arbetets organisation och uppläggning och arbetsmiljön i vid mening. Det torde emellertid också finnas ett starkt intresse hos de anställda att kunna följa den allmänna företagspolitiken, särskilt företagets planering för framtiden. Alla dessa intressen bör kunna tillgodoses genom att de får

medverka i besluten i olika grad från information och samråd till medbestämmande.

Erfarenheterna har gett vid handen att det inte finns något enkelt och enhetligt sätt för hur man skall skapa ett mer demokratiskt produktionsliv. Arbetet med att förstärka det demokratiska inslaget i företagen måste därför försiggå efter flera linjer samtidigt.

Den naturliga utgångspunkten för det fortsatta praktiska arbetet är självfallet det arbete som för närvarande bedrivs i företagsnämnderna. Därutöver bör i första hand ytterligare försök med arbetstagarrepresentation i företagsstyrelserna, en öppnare redovisning av företagens ekonomiska förhållanden samt utbyggd forskning av den sociala och psykiska anpassningen på arbetsplatsen komma i fråga.

Även i det senare fallet skulle det vara värdefullt med en särskild försöksverksamhet med särskild tonvikt på att utröna arbetstillfredsställelsen i olika arbetssituationer.

Åtskilliga av de problem som här har nämnts ägnas stor uppmärksamhet på olika håll. Som antytts bedrivs en omfattande forsknings- och försöksverksamhet i både arbetsmarknadsparternas och statsmakternas regi. Forskning om arbetsförhållanden, företagshälsovård, arbetspsykologi o. s. v. ingår ofta också som led i allmänna forskningsprojekt vid universitet och högskolor. Även inom enskilda företag bedrivs en livlig experimentverksamhet.

Det är enligt vår mening angeläget att dessa insatser kan samordnas och ställas samman med planerade samhällsliga åtgärder i fråga om lagstiftning, ändringar i socialförsäkringssystemet o. s. v. Denna samordningsuppgift bör enligt vår mening anförtros åt en statlig utredning, där representanter för arbetsmarknadens parter och de politiska partierna ingår. Tillsättandet av en sådan utredning skulle också underlätta att snabbt föra ut de erfarenheter som forskare, arbetsledare, myndigheter och andra successivt vinner och som har betydelse för möjligheterna att åstadkomma en fördjupad företagsdemokrati.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att en utredning med representanter för de politiska partierna och arbetsmarknadens parter tillsätts i syfte att samordna forskningsinsatser och andra åtgärder som kan leda till en fördjupad företagsdemokrati, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 28 januari 1970

<i>Gunnar Hedlund (cp)</i>	<i>Thorbjörn Fälldin (cp)</i>	<i>Johannes Antonsson (cp)</i>
<i>Lars Eliasson (cp)</i>	<i>Nils G. Hansson (cp)</i>	<i>S. G. W. Wahlund (cp)</i>
i Sundborn	i Skegrie	
<i>Sven Vigelsbo (cp)</i>	<i>John Eriksson (cp)</i>	<i>Gunnar Larsson (cp)</i>
	i Bäckmora	i Luttra